

W stylu zakopiańskim

Propagatorzy i miłośnicy stylu zakopiańskiego – pierwszego polskiego stylu narodowego, widząc, jakie efekty przynosi on w architekturze świeckiej i sakralnej, kierowali liczne prośby do Stanisława Witkiewicza o projekty willi, kaplic, kapliczek itp. Najwięcej stylowych realizacji powstało oczywiście w Zakopanem i na Podhalu. Wprawdzie nie wszystkie pomysły Witkiewicza zostały zrealizowane, to jednak jego dorobek jest znaczący i świadczy o tym, jaką wagę przywiązywał artysta do wykorzystania stylu zakopiańskiego w sztuce sakralnej. Potwierdzają to takie obiekty, jak kaplica Matki Bożej Różańcowej i kaplica św. Jana Chrzciciela w nowym kościele parafialnym Świętej Rodziny, albertyńska kaplica św. Krzyża na Kalatówkach, kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa w Jaszczurówce i przydrożna kapliczka na Bystrem. Te dwa ostatnie obiekty obchodzą właśnie w bieżącym roku jubileusz 100-lecia.

Fundacja kaplicy w Jaszczurówce wiąże się z testamentem Adama Uznańskiego – dziedzica posiadłości Poronin i Szaflary, zmarłego 30 listopada 1903 r. Jego życzeniem było wybudowanie na terenie dóbr szaflarskich rodzinnej kaplicy do użytku publicznego. Do realizacji testamentu ojca został upoważniony jeden z pięciu synów – Witold Uznański, który w marcu 1904 r. zlecił Stanisławowi Witkiewiczowi wykonanie projektu. Projekt gotowy był już po dwóch miesiącach, bowiem 18 maja 1904 r. Uznański zwrócił się z prośbą do konsystorza biskupiego w Krakowie o pozwolenie na budowę kaplicy.

Kaplica usytuowana została na lesistym stoku, nad dawnymi źródłami cieplicowymi w Jaszczurówce, po lewej stronie drogi Zakopane-Morskie Oko. Stanowi ona sztandarowe dzieło architektury sakralnej, reprezentujące styl zakopiański. Wykorzystano w niej pewne elementy, typowe dla chałupy podhalańskiej, a niewy-

1. Kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa w Jaszczurówce
2. Fragment podcieni o konstrukcji słupowej
3. Fragment wnętrza kaplicy w Jaszczurówce
4. Motyw gwiazdy widniejący na ławce w kaplicy w Jaszczurówce
5. Witraż w prezbiterium – herb Litwy Pogoń oraz wizerunek Matki Bożej Ostrobramskiej na tle stylizowanych motywów roślinnych i geometrycznych

3

5

stępujące w drewnianych obiektach sakralnych tego regionu. Jest to obiekt orientowany, o planie złożonym z trzech prostokątów odpowiadających nawie, nieco węższemu prezbiterium i przylegającej do niego od strony południowej zakrystii. Od strony południowej i zachodniej (frontowej) do nawy przylega podcień, stanowiący rodzaj zadaszzonego obejścia kaplicy.

Obiekt posadowiono na wysokiej granitowej podmurówce, wymurowanej „na szkarp”, co dało wrażenie mocniejszej podstawy. Górną część podmurówki osłania przed deszczem gontowy „fartuszek”, obiegający kaplicę dookoła. Ściany konstrukcji zrębowej, zbudowane z szerokich płazów połączonych na węglach „zamkiem podhalańskim”, wykończone są od wewnątrz na gładko. Łuki ozdobione są bogato drewnianym kolkowaniem. Podniesienie okapu i oparcie go na przedłużonych słupach podkreśliło lekkość ażurowej konstrukcji. W podcieniu od frontu mocno zostało zaakcentowane główne wejście kaplicy, nakryte dwuspadowym daszkiem z ażurowym szczytem, ozdobionym drewnianym łukiem, który w latach pięćdziesiątych posłużył jako rodzaj rami dla umieszczonej w nim rzeźby Chrystusa Frasobliwego. Kaplica przykryta jest stromym półszczyto-

4

wym dachem gontowym z silnie wysuniętym okapem, wspartym na bogato profilowanych rysiach. Dach wieńczy strzelista, czworoboczna wieżyczka z ażurową galeryjką, nakryta charakterystycznym daszkiem brogowym, zakończonym prostym, metalowym krzyżem. Szczyty ozdobione są motywem „wschodzącego słońca” oraz „pazdurami” wykonanymi z blachy, stanowiącymi podstawę dla prostych, metalowych krzyży.

Fundatorem kapliczki na Bystrem był dr Edward Kornilowicz. Jego „Kornilowiczówka” stanowiła – obok „Adasiówki” hr. Krasieńskiej, „Chaty” Dembowski, „Koliby” Gnatowskiego – kolejne ognisko, skupiające wybitnych przedstawicieli ówczesnej inteligencji polskiej, przy-

6. Kapliczka Kornilowiczów na Bystrem
7. Daszek okapowy ostaniający podmurówkę
8. Rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem, wykonana przez Wojciecha Brzegę (obecnie w „Księżówce”)

(zdjęcia:
ks. Zbigniew Pytel)

jeżdżającej do Zakopanego. Okoliczności ufundowania kapliczki nie są do końca znane. Brak również bliższych szczegółów na temat czasu wykonania projektu kapliczki przez Stanisława Witkiewicza, a także wykonawców, którzy ją budowali. Wiadomo, że została wzniesiona w 1907 r. oraz, że umieszczono w niej rzeźbę Matki Bożej z Dzieciątkiem, wykonaną przez Wojciecha Brzegę. Stała się tym samym kolejnym obiektem sakralnym, w którym zostały wykorzystane elementy stylu zakopiańskiego. Po wybuchu drugiej wojny światowej drewnianą rzeźbę Brzegi przeniesiono do „Księżówki”, a po wojnie umieszczono ją w ołtarzu tamtejszej kaplicy, gdzie stoi do dzisiaj. W niszę kapliczki Kornilowiczów wstawiono natomiast gipsową figurkę Matki Bożej Niepokalanej. W 2003 r. kapliczka spłonęła doszczętnie i w krótkim czasie została odbudowana z inicjatywy wielu miłośników drewnianej architektury sakralnej.

Drewniana kapliczka Kornilowiczów ustawiona jest po lewej stronie drogi prowadzącej z Bystrego do Kuźnic, na zboczu wysokiej skarpy, pośród potężnych drzew. Przypomina nieco studnię Pawlikowskich koło domu „Pod Jedłami”. Jest budowlą posadowioną na kamiennej podmurówce. Elewacje, oszalowane pionowym deskowaniem, ozdobione są motywem „zachodzącego słońca”. Od dołu do wysokości frontowej balustrady podmurówkę osłania daszek okapowy, tworzący charakterystyczną „spódnicę” z gontów, chroniącą dolną część budowy od ciągłego zasiekania deszczu i zamakania w czasie odwilży w nasypie topniejącego śniegu. Kapliczka przykryta jest stromym gontowym dachem, którego najwyższy rząd gontów wystaje nieco ponad kalenicę, a ich zastrzone końce tworzą charakterystyczną koronkę. Dach wieńczy niewielka czworoboczna wieżyczka, nakryta iglicowym hełmem, zakończonym metalowym krzyżem. Od frontu znajduje się zadaszony ganek, na który prowadzą strome, kamienne schody. Wysunięty do przodu daszek, rodzaj podcienia, podtrzymywany jest przez rysie, podparte dwoma drewnianymi słupami, na których wyrzeźbiono krzyżyki. Podest ganku chroni po bokach balustrada, wykonana z desek, wyciętych w charakterystyczny, ażurowy wzór.

ks. Zbigniew Pytel